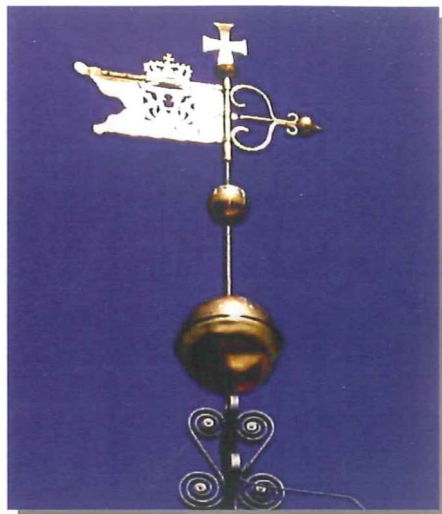

Vindfløjen

Man på en vindfløj læser, hvad vej at vinden blæser. I Hvidovre man faktisk har, et herligt gammelt eksemplar. På kirketårnets tag den troner, med kirke kors og kongekroner, og fred'rik femtals monogram, så man kan se, at det var ham, der konge var og godt tilfreds, i syttenhundred firetres.

Tekst og Foto: PEH.

Vi vil gøre næsten alt for, at du føler dig hjemme

Du er velkommen til at komme ind og få et gratis økonomitjek

 JYSKE BANK

Gør en forskel

Hvidovrevej 87 A • Hvidovre
Tlf. 3638 2100 • www.jyskebank.dk

46-4

Hvidovre Lokalhistorie

22.ÅRGANG NR.3 SEPTEMBER 2004

HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB

Lille Friheden .. Aktivitetssalen

Foto : PEH

Indhold:

Kommende Aktiviteter ..	sd. 02	Siden Sidst	sd. 03.
Historiens Hus Hvidovre ..	sd. 04.	Og Pedersens erindringer..	sd. 04.
Fra en svunden Hvidovre ..	sd. 11.	Vindfløjen	sd. 13.
En Episode	sd. 15.	Krudtcafeen	sd. 18.
DLF's Årsmøde ..	sd. 15.	Kjeld Jørgensen fortæller om Sundhedskommissionen	sd.19.

Kommende Aktiviteter - 2004.

Historiens Hus Hvidovre

Alarmpladsen 3

Avedørelejren

2650 Hvidovre

Man.d. 13.09. i Lille Friheden : "Fra ung til pensionist i Hvidovre".
Jens Kristensen, Selskabets fhv. formand og 85 års fødselar, fortæller om sit liv og virke. kl. 19.30

Søn.26.09. **Københavns Befæstningsdag** afholdes for 4. gang i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen og de andre kommuner , hvor Københavns Befæstning nu engang findes.
Langs Hvidovres del af Vestvolden bliver der arrangementer både på selve Volden, på Flyvepladsen, og i Krudtcafeen, syd for Gl. Køge Landevej.
I Avedørelejren bliver dagen markeret med kanonskydning!

Man.d. 11.10. i Lille Friheden : " Renovation i Kbhvn gennem tiderne"
Niels Jørn Hahn, der er adm. direktør for R98 , fortæller kl. 19.30.

Man.d. 15.11. i Lille Friheden : Poul Sverrild beretter. Emnet er endnu ikke fastlagt.

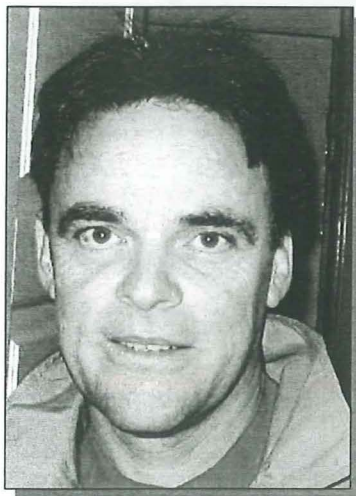
Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.
Rytterskolen. Hvidovre Kirkeplads 1
2650 Hvidovre. Tlf.: 36 47 34 44.
e-mail.:hvidovrerytterskole@mail.tele.dk

Redaktion.:

Per E. Hansen (ansv.), Dan Olsen .
Medlemsblad trykt i 475 eksemplarer.
Deadline no. 4-2004. d.15 nov. 2004.

Historiens Hus
Hvidovre Kommunes Lokalhistorisk Arkiv.
Alarmpladsen 3. Avedørelejren
2650 Hvidovre Tlf.: 36 49 00 30
e-mail.: lokalarkiv@hvidovre.dk
Åbent.: tirs.-ons. kl. 13-15. tors. kl. 14-18.

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.
Post sendes til vor adresse på Rytterskolen.
ISSN 0902-3046.

Arkivar Poul Sverrild

Siden Sidst v./ P.E.Hansen

1980-2004

Sommeren er forbi nu og man kan se tilbage på perioden med blandede følelser. Det er "Vejret" jeg hentyder til. "Alle snakker om vejret, men ingen gør noget ved det", sagde Storm P. Drømmen om strandture og lune aftener med vennerne og grillen, har været lidt af et lotteri.

Så er der TV, det har været præget af Maraton-udsendelser. Kronprinsbryllup med efterfølgende Danmarksturne. Sporten bød på EM-fodbold, Tour de France og senest Olympiade. Alt sammen noget, der har sit publikum. Vi andre må tage til takke med en uendelig række af genudsendelser, medens vi skævede ud af vinduet, til den silende regn.

Nå- men den danske sommer kan man "regne" med, "skønt du så ofte har svigtet mig", som der står i sangen. Tiden går sin gang og vi kan nu se frem til et forhåbentlig smukt efterår, med diverse arrangementer for vore lokalhistoriske venner.

I skrivende stund, kan vi se frem til åbningen af Krudt-cafeen den 28 august. Vi venter mange besøgende i forbindelse med Aeronautisk Dag, som er den 29. august, på flyvepladsen i Avedøre. (se omtale side 18.)

Erindringer fra en svunden Hvidovretid.

Optegnelser fra Olga Pedersen, f. Olsen v/ P.E.Hansen.

Disse optegnelser fortæller noget om det, at være fattigt barn i Hvidovre Sogn omkring forrige århundredskifte.

Jeg har forkortet og redigeret lidt i teksten for at gøre stoffet lettere tilgængeligt for læseren, men i øvrigt har jeg ladet den gamle dame fortælle med sit eget sprog.

Artiklen har tidligere været bragt her i bladet, det er nu 18 år siden, men jeg mener historien kan tåle en gentagelse.

Her er den så! Red./ 2004.

Først må jeg fortælle, hvem jeg er.

Mit navn var dengang Olga Olsen.

Jeg er født i Vigerslev den 30 januar 1884

og døbt i Hvidovre Kirke s.å..

Jeg blev konfirmeret i Hvidovre Kirke 17 april 1898.

.....og dermed sluttede min barndom.

Far døde den 25 oktober 1896 og blev begravet 1 november. Han havde været syg i flere år af TB, det kaldtes dengang brystsyge. Vi var meget fattige, for mor var ene om at forsørge 5 børn. Der fandtes ingen hjælp dengang og hendes indtægt, hele min barndom, var på 60 kr. mdl. + daglig kost. Hun betalte 8 kr. om måneden i husleje og fem børn skulle have mad, fodtøj og de fornødne klæder, men trods det, havde vi en dejlig barndom.

Det var mor en stor sorg, at skulle sende os ud til andres varetægt, hun kendte af erfaring, hvad det ville sige. Fra hun havde været 15 år, var hun selv ene her i livet, ingen at beklage sig til eller søge trøst hos.

Når vi børn skulle forlade vores kære dejlige barndomshjem, var den eneste trøst, hun kunne give videre, ordene: "I skal vide børn, at hvor fattige vi end er, så står jeres hjem åbent for jer, i sorg som i glæde, så længe som jeg lever".

Rytterskoleelever   År ca. 1900.   Foto : HLA.

Jeg begyndte i Hvidovre Skole (Rytterskolen) i april eller maj (ca. 1890) hos gamle lærer Larsen. Min modtagelse var ikke særlig god. Jeg havde knapt været i skole en time før jeg fik Larsens revtamp at føle. Den bestod af et meget tyk reb med store knuder. Han udtalte, at den havde min fader smagt, mere end én gang. Min fader var skolens uartigste dreng, men også den dygtigste. Lærer Larsen kunne ikke lære ham noget, min fader var dygtigere end Larsen selv. Fejlen var, at farmor sendte høns, kyllinger og æg, og det var der ikke noget af, da jeg kom i skolen. Nu havde farmor nok med at klare sit eget udkomme, da der ikke fandtes folkepension. Nu var der kun fattighjælp og det var 1 kr. om ugen + et 8 punds rugbrød, så der blev ikke noget til skolelæreren og det måtte vi fattige unger bøde for.

Der var kun to klasser i skolen, store og lille. Man gik 3 år i lille og 4 år i store.

Da jeg var 14 år og konfirmeret var skolen forbi. Mor fik en skrivelse fra fattig-forstanderen for Valby, Vigerslev og Hvidovre. Han hed Omø og det var ham, der havde bestemt, hvor jeg skulle tjene.

Den 1 maj 1898 kom jeg op til jordbruger Peter Olsen (Hv.gade. Matr. 21b, 38a), men sikken en slaveplads. Op kl. 5 om morgenen, helt langt op ad Kettevej (37b), malke 4 køer og så hjem. Manden var flink nok, men konen, Caroline (Maren Olsen), var alt andet end rar. Hun undte mig ikke et ledigt minut. Kunne hun ikke finde på andet, skulle jeg krybe rundt på den store brolagte gårdsplads og luge ukrudt mellem kampestenene. Det var noget der sled på benene.

Deres vaskekone på gården kaldtes Klokke-Dorte. Hun gav mig det værste store tøj og mest skidne skjorter at skrubbe, og hvis de ikke var næsten helt rene, så hun kunne gå let hen over det, klaskede hun mig om ørene med det våde tøj.

Om mandagen var hun altid i dårligt humør, vi rullede altid en mandag og det var en af de gamle trækruller med store kampesten. En dag, vi skulle rulle, undlod hun at sige, at rullen skulle ned; der kunne hun have knust begge mine lår, Der var ingen plads mellem væg og rulle, så når rullen skulle ned hos mig, måtte jeg op på tæ'r. Jeg røg tværs over hughusgulvet og slog mig , så jeg ikke kunne gå.

Jeg var fæstet for den fyrstelige løn af 4 kr. månedlig, det var ikke engang til strømper og træsko. Caroline bebrejdede mig og sammenlignede mig med, at jeg ikke kunne nå det samme som to søstre, der var hos (Niels) Bonavent. De fik også kun en meget lille løn og var måske ikke så godt begavede, men de var 30 og 36 år og jeg var kun 14. Bonavents kone (Maren Bonavent) var for øvrigt søster til Peter Olsen.

Jeg måtte aldrig gå uden for porten på gården; jeg kendte alle de børn og unge , jeg havde gået i skole med i Hvidovre, men hun var vel bange for, at jeg ville fortælle, hvordan jeg havde det her.

Den førstkomne søndag efter episoden med rullen, var min frisøndag. Da jeg var færdig til at gå, kom Olsen ud og spurgte mig om, hvor jeg skulle hen?. "Hjem", sagde jeg. "Ja", sagde han, "når du bedt mig om forladelse". "Hvis de tror, jeg er tosset, så tager de fejl", svarede jeg, "Ja, så må du blive her", sagde Olsen så.

Jeg lod som om jeg blev, men medens de gik ud i haven for at drikke kaffe, stak jeg af, bag om byen og ud over Grønnevej til Køgevej og videre til min mor i Valby.

Næste morgen tog min mor med ud til Olsen, der teede sig som en afsindig, men mor sagde : "Hvis de rører dig igen, så ved du hvor jeg bor". Det eneste gode jeg kan sige om stedet, var maden.

Da der var gået en måned , kom de og sagde , at de skulle bruge et fæste for vinteren. "Det er muligt", svarede jeg , " men det må blive en anden, for jeg rejser til november"

De næste jeg tjente hos i Hvidovre, var Kristen Nielsen (matr.21a) lige overfor Risbjerggård. Det var som at komme fra asken og i ilden, Der var ikke en ond kvinde, men to, kone Birthe og datter Sofie. Når jeg havde malket alle køerne, gik én af dem ned og begyndte at strippe dem om, og der var jo allerede blevet ny mælkedannelse. Når jeg skulle hente vand, ude ved posten, skulle jeg løbe ud, men måtte godt gå ind igen med vandet. Jeg blev aldrig så meget som budt på en kop kaffe, og i jordbærtiden fik jeg besked på at plukke jordbær og ikke æde mig mæt. De skulle nok holde øje med mig.

Jeg måtte ikke gå på toilet, eller på lokum som det hed dengang. Jeg kunne bare, når jeg var i marken, gå ned i en grøft. Hvad gjorde det, at der var 6 mandfolk, som så det, det var jo

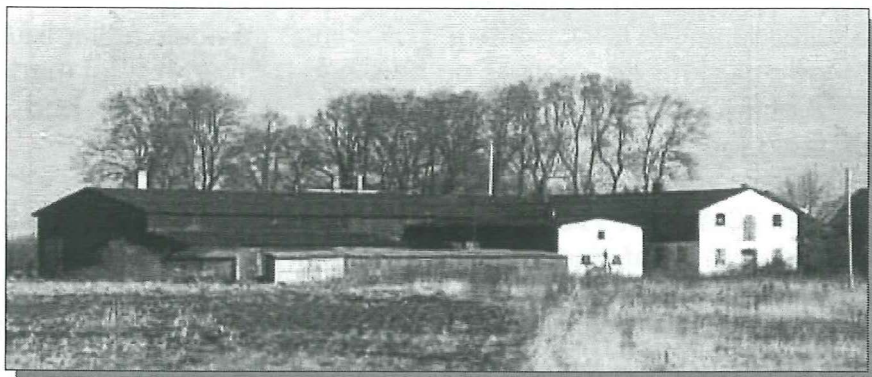
noget alle skulle. En søndag skulle jeg plukke 25 kg. stikkelsbær og male dem, det skulle bruges til vin. Deres søn (Jørgen) sagde, at det arbejde kunne hun ikke være bekendt at sætte mig til, det er mandfolkearbejde. Han var soldat og lovede mig, at efter middag ville han komme og hjælpe. Men ak og ve, mutter, hun blev grum. Nu må jeg bede dig forlade køkkenet, omgående, sagde hun.

Hvis vi fik søbemad, sagde hun, at jeg havde spist 4 stykker flæsk, trods jeg aldrig rørte noget af det. Det var de to drenge , som også tjente der, men dem var hun god ved, de var fra Hvidovre. Jeg havde ikke engang mit værelse i ro, det skulle de igennem for at komme i mælkekælderen. Skulle jeg vaske gulv, måtte jeg ikke ligge på knæ, heller ikke bruge gulvskrubbe, men gå og bøje ned forover, hvilket medførte at jeg besvimed. Men jeg var jo heller ikke andet end en fattig tøs, det var umenneskeligt.

Så den 26 august 1902, tog jeg det tøj jeg kunne bære og så kastede det ud af vinduet og tog selv samme vej, for at lænkehunden ikke skulle gø. Min kuffert lod jeg stå, den var så stor , at den ikke kunne komme ud af vinduet. Da var kl. 2 nat. Jeg gik ud til min veninde, en halv times gang derfra. Jeg må have været meget modig. Jeg turde ikke, på grund af gamle gengangerhistorier om spøgelser, gå ind i nogle af staldene, og jeg turde heller ikke banke på nogle af dørene, for så ville hunden gø og den gamle Anders Dragon ville blive vækket. Det var ikke så godt, når han ikke havde set mig komme aftenen før.

Næste dag, da vi sad ved frokostbordet, kommer Kristen Nielsen uventet ind i stuen. Nå, så du har søgt tilflugt herude, var hans ord. Jeg forstår dig godt, men begriber ikke, at vi ikke kan have nogle piger. Du er den fjerde vi har siden den 15 april og til i går den 26 august.

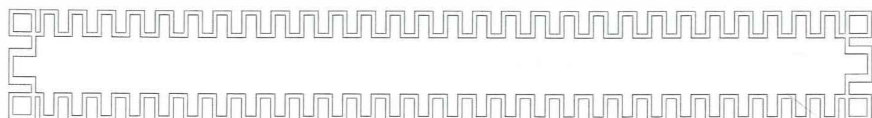
Så kom jeg til "Friheden" lidt længere ude på Køgevejen. Havde de to pladser været som helvede for mig, var dette som at komme i himmelen. Gården tilhørte skuespiller Johannes Meyers far, så der var bestyrer på. Desværre varede dette kun et år, så blev vi alle sagt op. Meyers ældste søn Ejgil skulle overtage gården i eje. Nogle af tjenestefolkene måtte gerne blive, men de betakkede sig, på en gammel røgter nær. Mig ville han ikke have og jeg ville også gerne betakke mig. Han var ikke bange for at vise sig i uterlige stillinger overfor mig. Han var rigmandssøn og regnede ikke mig for det skidt han jokkede i.

Dette var lidt af mine livserindringer som barn og ung, indtil 1903. Så begyndte et nyt liv, på godt og ondt og lidt af hvert.

...Olga Pedersen.

Billeder : Rytterskolens elever ca. 1900 (HLA)
 Emil Olsens ejendom I Hv.gade ca. 1956 (Olthaver)
 Høvedstengården 1940 (tegning af Laurits Christiansen.)
 Frihedsgården 1965 (HLA)

En Episode.

af P.E.Hansen.

Der er mange Jens'er i Danmark og Jens Kristensen er heller ikke et sjældent navn. Det er betegnelsen på en person med solide rødder i den danske muld.

Men, når man nævner navnet, til en person i Hvidovre, er vedkommende, i hvert fald den ældre generation, straks klar over, hvad for en Jens Kristensen, der er tale om.

De siger : "Nåh, Jens Kristensen, han var medlem af kommunalbestyrelsen i mange år" eller "Jens, han er fra Samsø", "Det er ham med lokalhistorien og Rytterskolen".

Meget kan siges og fortælles om Jens. Jeg vil, ganske kort, berette om mit første personlige møde med den daværende formand for lokalhistorien i Hvidovre.

Jeg kom ofte på besøg hos Nordlund i arkivet og var medlem af Selskabet. Min interesse for lokalhistorien fik mig til, via brev, at ansøge om nærmere kontakt med sagen. Jeg fik et venligt svar, hvor man foreslog et møde med lokalhistorisk selskabs bestyrelse og jeg fik et tidspunkt for bestyrelsens næste samling.

Vel mødt, i god tid, stod jeg så i et studiekredslokale på Medborgerhuset og ventede. Pludselig gik døren op og ind kom Jens. Han smed nogle papirer på et bord og rettede et brysk blik mod stakkels jeg. Med kraftig stemme sagde manden : "Hvad vil De, her kan De ikke være, her skal være møde ?". Jeg følte mig ikke spor velkommen, men inden jeg gav op, fik

jeg forklaret min tilstedeværelse. Så fik tonen en helt anden lyd. Den før så vredladne mand blev nu venligheden selv og bød på stol og mineralvand.

Mødet gik godt, men der gik et par år før Jens opdagede mit tilhørsforhold til Hvidovre Kommunes Centralarkiv. Fra 1985 og til Jens i 1990 overlod mig formandsposten, havde vi mange gode lokalhistoriske timer og sjove episoder, som jeg med venlighed ser tilbage på.

Kære Jens ! - Hvidovre Lokalhistoriske Selskab ønsker dig tillykke med de 85 år, vi håber du bevarer dit gode humør og dine historiske interesser og glæder os til at se dig frisk og karsk i mange år endnu.

P.E.Hansen/ Red

"Fra ung til pensionist i Hvidovre"

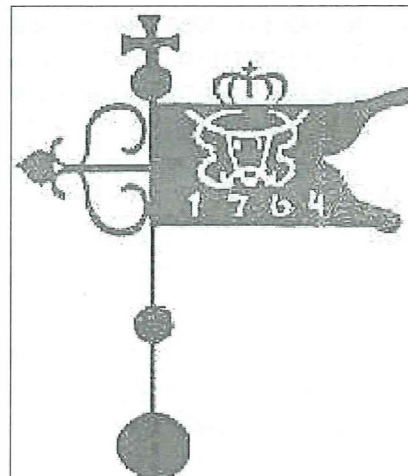
Vi kan nu glæde os til et møde med Jens Kristensen,
Mandag den 13 september 2004, kl.19.30

Jens har sagt ja til at komme og fortælle om sit liv og virke. Det skal nok blive ret fornøjeligt.

**Bemærk! : Mødet foregår på vort nye mødested,
Aktivitetssalen, Lille Friheden 1.
Adgang fra Strandmarksvej, lige overfor Kalkager.
Bus 132 lige til døren.**

VINDFLØJEN PÅ HVIDOVRE KIRKE

Haakon Rabjerg's bog om Hvidovre kirke (1948) er illustreret med tegninger udført af den gamle overlærer i Hvidovre, Laurits Christiansen. Bogens forside er smykket med en vignet, som forestiller vindfløjen på Hvidovre kirke.

Vi har tilladt os at bruge denne vignet på omslaget af vort blad og bruge det fremover som bomærke for Hvidovre lokalhistoriske Selskab. Som begrundelse for dette valg, kan jeg fremføre følgende. Vi har, i et stykke tid, ledt efter et symbol, der kunne afløse det hidtil anvendte "Byhorn".

Byhornet har intet med Hvidovre at gøre. Derfor søgte vi efter noget andet og udskrev også en konkurrence i vort blad. Det gav intet resultat. Under forårets kirkebesøg fik jeg øje på Haakon Råbjergs bog, og her var jo det nye symbol. (Bladet nr. 1/1986)

Sådan indledes en lille artikel i dette blads nr. 1/1986. Årsagen til denne gentagelse, skal søges i bestyrelsens interne debat, om behovet for et nyt logo til Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Kritikken af det nuværende motiv gik på, at det var usymmetrisk og derfor vanskeligt at indpasse i brevhoveder o. lign.. Efter en længere snak og fremlæggelse af flere nye eksempler, blev vi i bestyrelsen dog enige om at bevare det hidtil værende logo med motivet : Vindfløjen.

Vindfløjen blev anbragt 1764 på en tagkonstruktion, der dengang sad ovenpå kirken. Det var et ottekantet spir af bindingsværk og tækket med skiffer. Da tårnet blev bygget i 1790, forsvandt spiret, og vindfløjen skiftede til sin nuværende plads på tårnet.

Den består af en fløjstang med tre gyldne kugler og kirkens kors i toppen. På denne stang sidder vindfanen, der er forsynet med en kongekrone, kong Frederik d. 5's monogram, og årstallet 1764.

Hvis man kan personificere sådan en ting, er det ikke småting, den fra sin høje fornemme plads i byen, har været vidne til. Herfra har den oplevet landsbyen Hvidovre i fællesskabets tid og fulgt bønderne, da de flyttede ud på deres nye jorder ved udskiftningen (1779). Den så Sognets menighed, når de mødtes i kirken til diverse højtider, lige fra dåb og til begravelser. Nye gårde skød op i landskabet, og som årene gik, holdt gartnerierne deres indtog.

Den bemærkede den senere udstykning af parcelhusgrunde, som forårsagede en kraftig bebyggelse af området og en forøgelse af folketallet fra ca. 450 til de 50.000, der bor i det Hvidovre, vi kender i dag.

Vindfløjen er et unika, som fra sin plads i mange år, har været vidne til Hvidovre lokalhistorie. Dette symbol er et værdigt logo for Hvidovre lokalhistoriske Selskab.

P.E.H.

Dansk Lokalhistorisk Forening afholdt sit årsmøde på Hornstrup Centret ved Vejle i dagene 23.- 25. april 2004. Årets tema var: Lokalsamfundet under kulturelt opbrud omkring midten af 1800-tallet. Fra bestyrelsen deltog Benny Riisager, Dan Olsen og Ole Asbjørn Petersen.

Veloplagte foredragsholdere skildrede det opbrud, der omkring midten af det 19. årh. prægede det danske kulturliv i alle dets afskygninger. Over hele landet måtte århundrede gamle mønstre mere eller mindre modstræbende give plads for en næsten total frigørelse, der var med til at slå døre op for et humant og menneskeværdigt samfundsprogram. "Kulturen" var ikke længere kun forbeholdt de få, men blev for mange over tid en uadskillelig del af hverdagslivet. Det foregik i H.C. Andersens tid, og flere af foredragsholderne var ikke sene til at knytte forbindelsen til det kommende H.C. Andersen år.

Konferencen indledtes af cand. mag. Helge Torm, der engageret fortalte om specielt Sorø og H.C. Andersens tilknytning til denne by, der på det tidspunkt var såre beskeden, ja, der var af "virksomheder" blot et pottemageri og 4 garverier. Det var nu heller ikke her, at H.C. Andersen slog sine folder, men snarere i samværet med venen B.S. Ingemann. Helge Torm påviste, at H.C. i alt tilbragte 1/2 år i Sorø, hvad der jo ikke er ringe, når det forestående H.C. Andersen år står lige for døren.

Lørdag formiddag var årsmødet henlagt til Randbøldal Museet, der er et aktivitets- og besøgscenter for kunsthåndværk og vandkraft. Det kan ikke anbefales nok at besøge dette center, hvis man er på denne egn. Stedet ligger på en gammel fabriksgrund i det naturskønne Randbøldal 11 km. øst for Bil-

lund. I 1732 startede en papirfabrik, som i 1847 omlagdes til at fremstille garner og stoffer. Helt specielt ved stedet er lyden af vand fra såvel Vejle Å som de mange kilder, der springer på grunden. Det skal opleves.

Foredragsholderen lørdag eftermiddag måtte melde forfald grundet sygdom, men det medførte, at mødedeltagerne fik lejlighed til at knytte kontakter og drøfte forhold af organisatorisk art. Specielt var det et problem for mange af de mindre kommuner, at den kommende strukturreform medførte usikkerhed om fremtiden.

Herefter fulgte et foredrag om borgerlig boligkultur ved cand. mag. Thomas Lyngby og de ændringer, der foregik i perioden 1830-1870.

Generalforsamlingen godkendte beretningen, der aflagdes af formand Erik Helmer Pedersen, og medlemmer på valg til bestyrelsen blev alle genvalgt.

Sidste indslag i lørdagens program stod Karsten Eskildsen, lederen af H.C.Andersen museet i Odense, for. Indsigtsfuldt, musik og underholdende førte han os ind i H.C.Andersens Danmark og fortalte om de overvejelser og vanskeligheder, der ligger i forbindelse med afviklingen af festligholdelsen.

Samtidig fik han fortalt noget om H.C.Andersens litterære virksomhed, som nok kunne overraske en del af forsamlingen: 18 bind, 40 skuespil (hvoraf 32 er opført på danske eller udenlandske scener), 1000 digte og 4 operaer blev det til. Af operaerne kan det nævnes, at Liden Kirsten, der opførtes sidste gang i 1955, er den mest spillede opera i Danmark.

Årsmødet sluttede søndag med seniorforsker Margit Mogensens foredrag om: "Det fjerne og det nære i kunsten" efterfulgt af projektforsker ved Grundtvigakademiet Jes Fabricius Møllers indlæg om tidens åndelige bevægelser. Begge fore-

drag bidrog til en øget interesse og forståelse for det store kulturelle opbrud, der var tale om i perioden 1830-1870. Det er en spændende periode, og det kan anbefales, at særligt interesserede anskaffer sig eller låner Ove Korsgårds nyligt udgivne disputats.

Konferencen i Avedøre om "Foreninger og Kulturarv".

Københavns Amtsmuseumsråd havde indbudt til konference om emnet "Foreninger og Kulturarv" den 18. maj 2004 i Auditoriet i Avedørelejren. Der var deltagelse fra museer, arkiver, venneforeninger, historiske foreninger, bevaringsforeninger og politikere i Københavns Amt.

Fra vores forening deltog Benny Riisager og Ole Asbjørn Petersen. Den praktiske tilrettelæggelse stod Poul Sverrild og Historiens Hus for.

Det er rart at konstatere, at vi i Hvidovre kommune råder over nogle omgivelser og faciliteter, der gør det naturligt at placere en sådan konference netop her. Konferencen satte fokus på de mange foreninger i amtet, der på den ene eller anden måde arbejder med at sikre og formidle kulturarven.

Fra amtets side ønskede man at samle foreningerne, lære dem bedre at kende og give mulighed for, at foreningerne i fællesskab kan finde nye samarbejdsmuligheder og udveksle erfaringer. Det er der god grund til. Der er kommet en ny museumslov, der har medført en ny struktur- Kulturarvsstyrelsen er opstået og amtsmuseumsrådene blevet gjort frivillige- og den påtænkte strukturreform af amter og kommuner forventes også at påvirke foreningernes og museernes vilkår.

Trods den lidt usikre fremtid var der ved konferencens afslutning stor enighed om, at der skulle arbejdes videre med at fremme dialogen mellem de forskellige interessenter.

Krudtcaféen

Fredskrudtmagasiner er betegnelsen for en række depoter, som er bygget ind i Vestvoldens forløb fra Husum til Avedøre. De tjente oprindeligt til opbevaring af den ammunition, der eventuelt blev brugt for, i en given situation.

Efter Landbefæstningens nedlæggelse i 1920, blev disse rum overflødige og har stået delvis tomme lige siden.

Nu, i 2004, har Historiens Hus sørget for at renovere et af disse magasiner, beliggende Gl. Køge Landevej 593A.

Med navnet "Krudtcaféen" venter man her fremover, at kunne etablere et ydmygt sted for lokale foreninger med diverse interesser indenfor kunst, sang, musik o. lign.

Der er gode muligheder for mindre udstillinger, ligesom det er muligt at balancere økonomien ved salg af kaffe, the, kage og vand.

Krudtcaféen er åbent alle lørdag/søndage i sept. kl. 13 –16.

Dag .. ~~Aeronautisk dag d. 20 sept. kl. 10-20 -17.00.~~

Københavns Befæstningsdag d. 26 sept. kl. 10 -16.

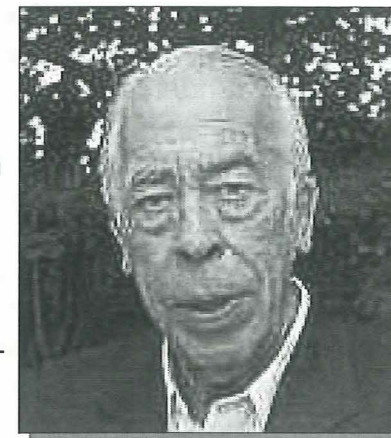
Krudtcaféen 2002 før renoveringen

Foto HLA

Kjeld Jørgensen fortæller om Sundhedskommission og Sundhedsvedtægter.

Ja, - hvad er det – vil især de yngre nok spørge om ?
Lad os derfor først se lidt på baggrunden herfor.

I 1852 blev Danmark ramt af en større koleraepidemi – der oprindeligt kom fra Indien. Man kaldte året – Koleraåret. Alene i København bortrev sygdommen 4737 mennesker. Kolera er en infektionssygdom, der skyldes en bacille, der angriber tarmsystemet. Den gav anledning til voldsomme diareer med stort væsketab, udtørring og svækkelse – i sidste ende af dødsfald. Kun saltopløsninger kunne bedre tilstanden.

Samfundet måtte erkende, at der nu måtte gøres noget effektivt, for at undgå koleraen og helbrede den. Den 12 januar 1858 blev der således vedtaget en lov om indførelse af nogle sundhedsvedtægter. Der er i disse vedtægter truffet bestemmelser om bl.a. drikkevandsforsyning, spildevands og affaldsforhold, handel og kontrol med levnedsmidler – og endelig vaccinationer.

Bagved ligger, at hygiejnen i samfundet var for dårlig og medvirkende til epidemier. Mange har jo læst om de åbne kloaker og rendestene, der blandt andet flød med ekskrementer fra dyr og mennesker og om lokummer dengang også kaldt retirader i de københavnske baggårde. Alt dette hørte nu under sundhedsstyrelsen. Hertil var knyttet forskere og læger. Efter

hånden som landet fik større viden og erfaring, udvidedes de områder sundhedsvedtægterne angik, således at man medtog større gener i hverdagen som røg, damp, støj o. lign. Alle kommuner har i dag en sundhedsvedtægt.

Sundhedspoliti.

En del af politiets arbejdsopgaver var at påse overholdelse af givne bestemmelser indenfor den offentlige hygiejne. Der blev ført tilsyn med fødevarer, bl.a. ved indkøb af prøver til laboratoriemæssig undersøgelse – samt indretning og renlighed i slagter-, viktualier-, fiske- og vildtforretninger og endelig af restauranter. Sundhedspolitiet behandlede også klager over røg og støj, samt sanitære mangler d.v.s. manglende toiletter til personale og gæster.

Mange af disse arbejdsopgaver blev senere lagt ind under kommissionerne, hvis vedtægter skulle godkendes af ministeriet. Den lokale sundhedskommission valgtes efter indstilling fra partierne i kommunalbestyrelsen. Selv om det var et udvalg, kunne man godt være medlem af sundhedskommissionen uden at være medlem af kommunalbestyrelsen. Kommissionen var udvidet med embedslægen, politimesteren og en dyrlæge med særlig viden om fødevarer og hygiejne. Disse tre skulle rådgive og sikre, at de indenfor deres arbejdsområde gældende regler blev overholdt.

Ved overtrædelser kunne politimesteren rejse offentlig anklage med krav om straf, f.eks. bødestraf og dagbøder, indtil mangler og fejl blev rettet. Heldigvis var der relativt få sager af den slags.

Kommissionen holdt et månedligt møde og havde en af kommunens chefer som sekretær.

Hvidovre Kommune.

I Hvidovre havde man en glimrende arbejdsfordeling i kommissionen.

Kommunen var delt op i distrikter. De politisk valgte medlemmer fik så hver et distrikt at skulle passe.

Når en klage blev indsendt til kommunen blev sagen med bilag sendt ud til det medlem, der havde fået området, hvorfra klagen kom. Vedkommende skulle så sætte sig ind i sagen, finde problemerne, herefter skulle man tage en samtale med klageren, men også med den person, der var årsag til klagen og til den der var ansvarlig for generne.

Det var nødvendigt at undersøge lokaler, maskiner m.v.. Meningen var at forsøge at finde ud af, om man var ude i "småtingsafdelingen" eller om der var hold i klagen. Man skulle så forsøge at ordne sagen i mindelighed.

Det var ofte en god ide, at tale med naboerne, om de også var blevet generet. Resultatet blev så lagt frem for kommissionen og til efterretning, hvis den blev afgjort straks. Bagefter skulle man kontrollere om gener og ulemper og fejl blev rettet. I modsat fald skulle kommissionen igen tage stilling til sagen og true – i første omgang, med bødestraf og dagbøder. De sidste kunne blive af væsentlig størrelse, hvis den ansvarlige var ligeglåd og i lang tid forholdt sig passiv.

Kjeld Jørgensen erindrer.

Som medlem af den sidste kommission har jeg oplevet interessante sager, som jeg i følgende noter vil fortælle lidt om.

Det var altid spændende at være med dyrlægen på kontrolbesøg i forretninger, der fremstillede, behandlede eller solgte levnedsmidler, f.eks. iskager. Når der blev fundet fejl og mangler, kontrollerede man ved næste besøg om de var rettet.

Der er krav i bygningslovgivningen om eks. lokalernes lofts-højde, især ved oprettelse af nye butikker. Et andet problem var om rengøringen, også i krogene, var i orden. Temperaturen i kølediske og skabe skulle også kontrolleres.

I restauranterne skulle man se grundigt efter de hygiejniske forhold, især i køkken afdelingen. Toiletterne skulle også checkes.

I restauranter kunne der være problemer med støj fra musik-anlæg, der generede omkringboende naboer. En almindelig undskyldning var, at personalet ikke kunne forhindre, at gæsterne skruede for højt op. Hvis klagerne fortsatte kunne man i sjældne tilfælde true med lukning af restauranten. Her skulle politiet medvirke.

Det var min erfaring, at der ofte "var bid", hvis man aflagde kontrolbesøg omkring midnat.

I sager om ulovligt husdyrhold, var det ofte hønsene, der gav problemer. Hanen vågnede tidligt og kykelykede til stor gene for de omkringboende borgere.

I Hvidovre arbejdede vi efter en hjemmelavet ordning. Hønsehusenes vinduer skulle forsynes med mørklægningspapir, der først måtte trækkes fra efter kl. 7 om morgenen. Endvidere måtte man kun have 8 – 10 høns og kun een hane pr. familie. Jeg erindrer en sag, hvor jeg desværre måtte kræve slagting af den ene af to haner. Ved kontrol to uger efter ringede jeg på døren. Ejeren blev så forskrækket, at da han var i færd med at anrette den slagtede hane på et fad, tabte den på gulvet. Han sagde stille : "Værsgo, så er der serveret".

Vi havde en sag, som kunne have udviklet sig til vold mod mig. Et ældre ægtepar klagede over meget sort røg fra naboens oliedfyldt. Jeg måtte erkende, at det var der en god grund til. Hertil kom lugten af den spildolie, der blev anvendt som brændsel. Jeg bad naboen om at stoppe dette foretagende.

Han blev så ophidset, at han tog en skruenøgle og med sprogets værste gloser, truede mig, hvis jeg ikke var ude af huset inden et par minutter. Naturligvis forsvandt jeg hurtigt. Ved behandling af sagen i kommissionen, foreslog politimesteren, at jeg anmeldte sagen som "trussel om vold mod embedsmand i funktion". Det kunne jeg ikke rigtig lide, ikke af frygt for "Voldsmanden", jeg frygtede derimod at klageren ville blive udsat for hævn.

Nogle mennesker klagede over at en familie havde anskaffet sig en abe – uden forudgående tilladelse. Det viste sig, at de havde transporteret aben fra Sverige til Danmark via færgerne Helsingborg/Helsingør. Aben var klædt ud som baby og ingen havde bemærket noget usædvanligt.

I nærheden af banelinien til Glostrup havde vi en sag, som gav anledning til undren. I lang tid havde en beboer haft en hest gående i haven. Den åd græs fra plænen, men ulykkeligvis forgreb den sig på et tulipanbed hos naboen. Hesten nød tulipanerne, men naboen havde ikke sans for den slags humor, han klagede. Vi undersøgte sagen. Hesteejeren fortalte at hesten normalt stod nede i kælderens det meste af året. Han fik besked på at sende hesten på rekreation til en gård på landet. Det kneb med at overbevise hesteejeren, at vi mente det alvorligt. Først da beløbet på de pådømte dagbøder steg voldsomt, gav han sig.

Min tid som repræsentant for sundhedskommissionen i Hvidovre var således beriget med mange pudsige episoder som jeg i erindringen mindes som en sjov tid.

Kommissionen blev nedlagt i 1976 og opgaverne fordelt på kommunalbestyrelsens faste udvalg.